РІК ЗАЛОЖЕНЯ 1893.
"СВОБОДА"
"LIBERTY"
виходить три рази на тиждень
вівторок, четвер і суботу,
видає
„УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ"
83 Grand St., Jersey City, N. J.
Всі листи, моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу „SVOBODA".

СВОБОДА

ESTABLISHED 1893.
"SVOBODA"
("LIBERTY")
the Ukrainian Newspaper
published three times a week
Tuesday, Thursday and Saturday,
by Ukrainian National Association
at 83 Grand St., Jersey City, N. J.
The best advertising medium.
Rates furnished on application.

Урядовий орган Українського Народного Союза -- "SVOBODA" -- Official organ of Ukrainian National Association.

РІК XXIV. ДЖЕРЗИ СІТИ, Н. ДЖ., четвер 7-го вересня 1916. Ч. 108. — VOL. XXIV. JERSEY CITY, N. J., Thursday, September 7, 1916. No. 108.

НАСТУП МОСКАЛІВ НА СХІД ВІД БЕРЕЖАН ЗДЕРЖАНИЙ.

БОЛГАРСЬКО-НІМЕЦЬКІ ВІЙСКА ЗДОБУЛИ ТРИ РУМУНСЬКІ МІСТА.

Новий наступ союзних війск у Франції. -- 6.500 полонених Німців.

ПРЕЗИДЕНТ ЗАІМІС ДИКТАТОРОМ ГРЕЦІЇ.

БИТВА НА ПІВНІЧ ВІД ЗБОРОВА І НА СХІД ВІД БЕРЕЖАН.

БЕРЛІН, 4. вересня. — **На Волини, на захід від Луцка, наступ російських війск зовсім здержаний.**

На східнім галицькім фронті відбувають ся завзяті бої на північ від Зборова і на схід від Бережан.

В Карпатах союзні війска відбивають напади Москалів.

Урядовий звіт німецького штабу звучить:

„**АРМІЯ КНЯЗЯ ЛЕОПОЛЬДА:** Наступ Москалів на захід і полудневий захід від Луцка зістав цілковито зломаний.

„На північ від Зборова союзні війска відзискали утрачені в попередних битвах становища і держать їх у своїх руках помимо значної переваги війск неприятеля.

„**АРМІЯ АРХ. КАРЛА:** На схід і полудневий схід від Бережан велика битва триває дальше. Місцеві успіхи Москалів зрівноважено успіхами наших війск, які осягнено підчас протинападів. Наші війска продовжають наступ, щоби виперти Москалів зі занятих ними становищ.

„В Карпатах відбуваєть ся битва на північ від Зеленої. На полудневий захід від Жабя, в околиці гори Магури, і на Буковині, на північ від Дорна Ватри, напади Москалів ударемнено".

„Газовий напад коло Баранович відбито.

„В напрямі Володимира Волинського, в околиці Шелтова і Коритниці, битва відбуваєть ся дальше.

„Таксамо над горішним Серетом розвиваєть ся нова битва.

„В околиці Бережан наші війска перейшли Бенівку (доплив Золотої Липи) і заняли ворожі становища на західнім березі ріки.

„В Карпатах здобули наші війска цілий ряд становищ здовж угорської границі.

„За останні чотири дні (т. є від 31. серпня до 3. вересня) наші війска полонили в битвах на сім боевім фронті 385 официрів і 19.020 жовнірів. Між полоненими находить ся 11 німецьких официрів і 1.300 жовнірів. Воєнна добича складаєть ся з 12 гармат, 76 машинових крісів і 9 метавок".

РОСІЙСЬКИЙ РАПОРТ.

ПЕТРОГРАД, 4. вересня. — Звіт російського ґенерального штабу доносить:

СОЮЗНІ ВІЙСКА ВІДБИЛИ НАПАДИ МОСКАЛІВ КОЛО БЕРЕЖАН І НА БУКОВИНІ.

БЕРЛІН, 5. вересня. — **Союзні війска по довшій завзятій боротьбі відбили всі напади російських війск на схід від Бережан і на Буковині. Російські війска потерпіли дуже тяжкі втрати.**

Звіт німецького головного штабу звучить:

„**АРМІЯ КН. ЛЕОПОЛЬДА:** Воєнне положене не змінило ся.

„**АРМІЯ АРХ. КАРЛА: Німецькі батальони по довгих завзятих боях відбили протинапади російських війск на схід від Бережан. Протягом двох останних днів полонено 2 російських официрів і 259 салдатів. Страти неприятеля в убитих і ранених є дуже тяжкі, бо Москалі переводять напади в густих масових формаціях.**

„В галицьких Карпатах прийшло лише до поменьших боїв. На полудневий схід від Жабя і Шипота битва триває дальше.

„На Буковині, на полудневий захід від Фундуля молдаванського, наші війска відперли Москалів, завдаючи їм тяжкі втрати".

РОСІЙСЬКИЙ РАПОРТ.

ПЕТРОГРАД, 5. вересня. — Урядовий рапорт російського ґенерального штабу доносить:

„В напрямі Володимира Волинського і в битвах над горішним Серетом наші війска полонили від четверга до суботи 115 официрів і 4.514 жовнірів та здобули 6 гармат, 35 машинових крісів і 4 метавки.

„В Карпатах наступ наших війск поступає дальше наперед. Ми здобули знова нові становища".

ВІЙНА З РУМУНІЄЮ:

НІМЕЦЬКО-БОЛГАРСЬКІ ВІЙСКА ПОЛОНИЛИ 710 РУМУНІВ.

БЕРЛІН, 4. вересня. — **Німецько-болгарські війска, які перейшли полудневу границю Румунії, посувають ся дальше в напрямі Сілістри і Букарешту.**

Румунська піхота, яка робила зусиля, щоби здержати дальший похід союзних війск, потерпіла невдачу. 710 Румунів взято в полон.

Урядовий звіт звучить:

„Німецькі і болгарські війска поступають дальше в глиб Румунії.

„Коло місцевости Кочмар, на північний захід від Добріча, болгарська кіннота змусила до відвороту румунську піхоту. В битві полонено 10 румунських официрів і 700 жовнірів".

РУМУНСЬКІ ВІЙСКА ПІД ГЕРМАНШТАДОМ.

ВІДЕНЬ, 4. вересня. — З головної австрійської кватири доносять:

„Румунська артилерія острілює Германштад.

„В околиці Дьордя (на північ від Кронштаду) неприятель переводить напади на наші становища. Огонь нашої артилерії ударемнив напади неприятеля.

„Впрочім не зайшли жадні важнійші події".

НІМЕЦЬКІ ЛІТАКИ БОМБАРДУЮТЬ РУМУНСЬКУ ПРИСТАНЬ КОНСТАНЦУ.

БУКАРЕШТ, 4. вересня. — Румунський ґенеральний штаб доносить:

„В околиці Боршек (в полудневo-східнім Семигороді) наші війска взяли приступом ряд горбків. В часі битви полонено 4 австрійських официрів і 150 жовнірів.

„На полудневім фронті здовж границі Добруджи неприятельські війска переводять наступ. Коло Добріча наші війска відбили напад. На прочім фронті битва стає щораз сильнійша.

„Три водні літаки бомбардували вчера місто Констанцу (головну пристань Румунії над Чорним морем). Кілька дітий і цивільних осіб зістало ранених".

СОЮЗНІ ВІЙСКА ЗДОБУЛИ ТРИ РУМУНСЬКІ МІСТА.

БЕРЛІН, 5. вересня. — **Болгарсько-німецькі війска, які перейшли полудневу границю Румунії на цілій лінії між Дунаєм і Чорним морем, посунули ся вже 20 кільометрів в глиб Румунії.**

Болгарські війска заняли румунське місто Добріч, як також міста Анадінляр і Куртбунар і поступають дальше на північ. Союзні війска є віддалені всего 30 кільометрів від кріпости Сілістри (над Дунаєм), яка служить для охорони шляху Констанца-Букарешт.

Рівночасно німецькі війска взяли приступом примісток над Дунаєм, Туртукай.

Урядовий звіт німецького штабу звучить:

„На полудневім боевім фронті в Румунії німецькі війска перевели приступ і здобули примісток над Дунаєм, Туртукай (55 кільометрів на полудневий схід від Букарешту).

„Дальше на схід болгарські війска здобули місто Добріч, Акадінляр і Куртбунар. На північ від тих міст болгарська кіннота переслідує утікаючі відділи румунської піхоти. Румуни полишили на побоевищи сотки убитих і ранених. В часі здобуваня міста Куртбунар болгарські війска полонили 2 румунських официрів і 165 жовнірів. Також велика воєнна добича опинила ся в руках Болгарів.

„Наступ союзних війск відбуваєть ся на цілім фронті без перестанку дальше".

ПЕРША БИТВА МОСКАЛІВ З БОЛГАРАМИ.

ПЕТРОГРАД, 5. вересня. — Російський урядовий рапорт звучить:

„До першої стрічі між нашими і болгарськими війсками прийшло дня 4. вересня в Добруджи. Відділ наших козаків вирізав в пень болгарську патрулю і полонив одного болгарського офіцира".

ВІЙНА У ФРАНЦІЇ:

НОВА ОФЕНЗИВА ФРАНЦУЗІВ В ПІКАРДІЇ. — 5.200 ПОЛОНЕНИХ НІМЦІВ.

ПАРИЖ, 4. вересня. — **Французькі війска розпочали сильний наступ по обох сторонах ріки Соми.**

По довшім бомбардованю війска перевели на цілім фронті наступ на німецькі становища. Число Німців, полонених підчас дводневної битви, виносить 5.200.

Всі здобуті позиції французькі війска задержали у своїх руках помимо сильних протинападів Німців.

Урядовий звіт французького штабу звучить:

„Розпочата вчера битва тривала нині по обох боках Соми без перестанку дальше.

„На північ від ріки Соми наші війска взяли приступом село Форест (на захід від Комбель). Протинапади німецьких війск відбито при помочи сильного огню машинових крісів, спричинюючи неприятелеви великі втрати.

„Число Німців, полонених на північ від Соми, зросло на 2.500.

„На полудне від ріки Соми наступ наших війск відбув ся на фронті 20 кільометрів довгім, від Барле аж до Шольн. Наші війска взяли приступом два села, Шілї і Естре.

„Число Німців, полонених на полудне від Соми, виносить 2.700.

„Воєнна добича складаєть ся з 14 гармат і значного числа машинових крісів".

АНГЛІЙЦІ ПОЛОНИЛИ 1.000 НІМЦІВ.

ЛОНДОН, 5. вересня. — З головної кватири англійських війск доносять:

„Наші війска помимо сильного дощу перевели наступ в околиці місцевости Гільмон, здобуваючи німецькі становища на просторі 1.500 ярдів. В битві, яка розпочала ся 3. вересня, полонено дотепер поверх 1.000 Німців.

„Німці роблять даремні зусиля, щоби відзискати утрачені становища".

ЗАГАЛОМ ПОЛОНЕНО 6.500 НІМЦІВ І ЗДОБУТО 36 ГАРМАТ.

ПАРИЖ, 5. вересня. — Французький урядовий рапорт доносить:

„На цілім боевім фронті по обох сторонах ріки Соми, наступ наших війск триває без перестанку дальше. Всі здобуті становища задержали ми, помимо сильних протинападів Німців, у своїх руках.

„Загальне число полонених виносить від початку дотеперішної офензиви (то є від 2. вересня) поверх 6.500 Німців. Воєнна добича складаєть ся з 36 гармат, між тими 28 тяжкого калібру".

НІМЦІ ЗАВДАЮТЬ СВОЇМ НЕПРИЯТЕЛЯМ ТЯЖКІ ВТРАТИ.

БЕРЛІН, 5. вересня. — **Велика битва в Пікардії триває дальше. Французько-англійські війска кидають щораз то нові війска і помимо дуже тяжких втрат переводять щораз то нові напади. Німецькі війска боронять хоробро кожду пядь землі.**

Урядовий звіт звучить:

„На північ від ріки Соми наші війска переводять успішно протинапади. Битва відбуваєть ся без перестанку дальше.

„Дальший наступ французьких війск на полудне від ріки Соми, здовж 20-кільометрового фронту, зістав здержаний. Наші війска були приневолені опорожнити село Шілї.

„Страти неприятеля є дуже тяжкі. Неприятель дорого оплачує кожду заняту позицію".

200.000 НАБОЇВ ВИСТРІЛЯНО НА ОДНУ ПОЗИЦІЮ НІМЕЦЬКИХ ВІЙСК.

ЛОНДОН, 5. вересня. — Воєнний кореспондент, сьвідок нової офензиви союзників над рікою Сомою, доносить, що новий наступ під деякими зглядами переходить всі попередні. Свої успіхи завдячують союзники величезній скількости амуниції, якою щоденно засипують німецькі становища. **На підставі заяви одного із штабових офіцирів вистріляно протягом двох днів на німецькі позиції під Ґільмон 200.000 набоїв. По занятю німецьких становищ представляли ся вони як копальні зеліза і олова. За два дні нової офензиви вистріляно загалом около 3 міліони набоїв на становища Німців.**

НІМЕЦЬКИЙ ЛЕТУН БЕЛЬКЕ ЗІСТРІЛИВ 20-ТИЙ ЛІТАК.

БЕРЛІН, 4. вересня. — Урядовий звіт доносить, що в суботу і в неділю на боевім фронті в Пікардії знищено 13, над рікою Мезою 2 і в Шампанії 2 ворожі літаки. **Летун, капітан Бельке, зістрілив вчера 20-тий з ряду ворожий літак.**

ВІЙНА НА БАЛКАНІ:

ЗАІМІС ДИКТАТОРОМ ГРЕЦІЇ.

АТЕНИ, 4. вересня. — **Президент кабінету Заіміс став в дійсности диктатором Греції.**

Панує загальне переконане, що грецька невтральність отсим скінчила ся. Заіміс злучив у своїх руках всю власть, яка рівнаєть ся власти диктатора. Попертий партією Веніцельоса, Заіміс, не оглядаючи ся на опінію загалу, розвязав парлямент. Нові вибори до парляменту зістали відложені на неограничений час.

В найблизших днях Заіміс має намір розвязати також кабінет міністрів і покликати до нього сторонників Веніцельоса. Що дня відбувають ся тайні наради між Заімісом і послами, англійським і французьким.

ГРЕЦЬКІ ЗЕЛІЗНИЦІ, ПОЧТА І ТЕЛЕҐРАФИ В РУКАХ АНГЛІЙЦІВ.

АТЕНИ, 5. вересня. — **Англійці висадили в пристани Піреус свої війска. Англійці і Французи обняли у свій заряд грецькі зелізниці та почтові і телеґрафічні уряди.**

З приводу арештованя німецьких і австрійських горожан в Атенах прийшло на улицях міста до заворушень.

Президент Заіміс вніс протест на руки англійського посла, запевнюючи англійське і французьке правительство, що він сам постараєть ся о арештоване Німців і Австрійців.

НІМЕЧЧИНА МАЄ ВИСЛАТИ ГРЕЦІЇ УЛЬТИМАТ.

АМСТЕРДАМ, 5. вересня. — З Берліна доносять, що німецький канцлер Бетман Гольвеґ скликав засідане кабінету, на якім будуть обговорені останні події в Греції. Арештоване німецьких і австрійських горожан в Атенах англійськими і французькими жовнірами і поліційними аґентами викликало в Німеччині велике розярене. **Панує загальне переконане, що німецький кабінет вишле Греції ультимат.**

КОЛИ У ВАШІЙ МІСЦЕВОСТИ НЕМА ТОВАРИСТВА ЧИ БРАТСТВА, ЩО НАЛЕЖИТЬ ДО У. Н. СОЮЗА, ТО ПОСТАРАЙТЕ СЯ ТАКЕ ТОВАРИСТВО ЧИ БРАТСТВО ЗАЛОЖИТИ І ВПИСАТИ ДО У. Н. СОЮЗА.

"SVOBODA" (LIBERTY)
the Ukrainian newspaper
published three times a week: Tuesday, Thursday and Saturday by Ukrainian National Association at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Established 1893.

JOSEPH STETKEWICZ, editor
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

ANDREW SAWKA, manager
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as second-class matter March 30, 1911, at the Post Office at Jersey City, N. J., under the Act of March 3, 1879.

SUBSCRIPTION:	ПЕРЕДПЛАТА:
In United States:	В Злучених Державах:
$2.50 per year	на рік $2.50
$1.25 per 6 months	на пів року $1.25
$1.00 per 4 months	на 4 місяці $1.00
In Jersey City and to foreign countries:	В місті Jersey City і за границю:
$3.25 per year	на рік $3.25
$1.75 per 6 months	на пів року $1.75
$1.00 per 3 months	на 3 місяці $1.00
Single copy 3 cents.	Поодиноке число 3 центи.

За кожду зміну адреси платить ся 5 центів.

Адреса: SVOBODA
83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Всі моні-ордери і чеки треба виписувати на адресу „Svoboda".

При висиланю замовленя належить долучити моні-ордер або чек.

Число телефону 498 Jersey City.

AMERICAN ASSOCIATION OF FOREIGN LANGUAGE NEWSPAPERS MEMBERSHIP LABEL

За всі оголошеня поміщувані в „Свободі" редакція не відповідає. — Рукописий не звертасть ся.

З біжучої хвилі.

Скаржить ся п. І. Кулик в „Робітнику" (ч. 31), що „Свобода" в статі „Траґедія, яких богато" з Українця Тихона Рабченка зробила Італїйця Карла Рабіко. Чи завинила тут справді „Свобода", чи винуватий той, що подав так своє імя в суді? Коли би примiром американські ґазети писали щонебудь про пана „Р. Ролїнато", то чи не можна думати, що се Італієць? Хто-ж з Українців є всилї доглупати ся, що той „Р. Ролїнато" зветь ся Іван Кулик? А коли вже про се мова, то ми осьмілимо ся спитати: З якої рациї український Кулик прозвав себе італїйським назвиском „Р. Ролїнато"? І чому той український Кулик одну свою статю в соціялїстичнім „Робітнику" підписує „Р. Ролїнато", а другу — „І. Кулик"?

Петроґрадське „Новое Время" (ч. 14511, з 12. серпня 1916) доносить:

В завойованих нами (Росіянами) областях Галичини і Волини — як виказує звіт Татиянинського (імени великої княжни Татияни) Комітету — остали ся тепер лише діти і неспосібні люди, як прим. старці і калїки. Всі прочі утікли в глибину Австрії.

„Новое Время" не подає причин, які спонукали населенє занятих Москалями частий Галичини і Волини утікати в глибину Австрії. Воно навіть не потребує подавати тих причин, бо ми їх і без того дуже добре знаємо. Коли вже і з Волини люди втікають до Австрії і не хотять оставати під опікунчими крилами свого „рідного" правительства, то що-ж тут дивувати ся „зґерманїзованим" Галичанам?!...

Російські кореспонденти доносили свого часу, по занятю Бродів російськими військами, що в місті остало 2.000 мешканців. Останні вісти з Петроґраду подають, що в Бродах остало тепер всего 600 мешканців. Де поділо ся прочих 1.400? Правдоподібно Москалї вивезли їх в Росію, зачисливши до воєнних бранців.

Москалям нїколи не бракне побіди, бо російський ґенеральний штаб має їх великий засіб. Се видко з останних російських звітів. Найперше подано в звітї, що від четверга до неділї Москалї полонили 19.000 Австрійців. А що в останних днях не було чим похвалити ся, то російський штаб відгребав давне донесенє і наново починає числити тих-самих полонених.

Російський рапорт доносить, що ґенерал Нікитін погиб від кулї підчас „осмотру" своїх війск. Лише рапорт не подає, чи він згинув від кулї німецької, чи таки російської. Ґенерал Нікитін був широко звісний зі своїх зьвірських вчинків, коли займав в часї спокою становище команданта одеського воєнного округа.

Скоро лише Румунія довідала ся, що цар має намір післати їй свою поміч, видала сейчас приказ на заборону продажи горівки.

30.000 РОБІТНИКІВ ГИНЕ РІЧНО

У ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

В останних днях оголосив Френк Моррисон, секретар „Американської Федерації Праці" (Амерікен Федерейшен оф Лейбор) звіт, в якім подав положенє робітників у Злучених Державах. Між иншим заявив він отсе:

„Є се річию неможливою зробити точне зіставленє успіхів, які осягнено минувшого року завдяки аґітації зорґанізованих робітників. Таксамо дуже тяжко, хочби в приближеню, вименувати успіхи, які буде можна осягнути в будучім роцї. Однак найлїпше пізнаємо загальне положенє робітників, коли приглянемо ся головним напрямам, котрих придержували ся робітничі орґанїзації.

„Одним із найважнїйших напрямів — се був клич за „поготівлєм" робітників. Воно мало головно на цїли звернути увагу на велику небезпеку, яка грозить робітникам в промислї, а яка є більше убийча ніж на поли битви.

„Державна статистика виказує, що річно убивають у Злучених Державах найменьше 30.000 робітників. 70.000 робітників калїчать протягом одного місяця.

„Дальше ствержено, що в однім роцї лучаєть ся більше ніж 3,000.000 випадків „промислової" хороби. Її причиною є: перепрацьованє — довгі години праці, низкі платні, порох, лихий воздух, ґази, дими, затроєня, лихе провітрюванє і т. п. Спричинені тим хороби приносять річно втрату у висоті найменьше 900 мілїонів долярів. За ті гроші можна би поставити армію і фльоту, найбільшу в цїлім сьвітї".

* * *

Повисше наведені числа говорять самі про себе. 30.000 убитих, 840.000 ранених, 3,000.000 хорих — за один рік. І то в часї мира — без війни, без гармат і карабінів. А коли зважить ся, що се повторюєть ся кождого року, що втрати в убитих, ранених і хорих з кождим роком зростають, тодї можна собі представити се страшне положенє робітників у Злучених Державах. Війна триває один рік, два, десять. Війна пожирає сотки, мілїони людий. Але війна не триває вічно, а втрати робітників повторюють ся що року і з кождим роком ідуть постійно в гору.

Страшні є жертви робітничої армії. Мілїонові війска робітників поносять рік річно пораженє в бою з армією капіталїстів. А длячого се так? По однїй сторонї стають до бою робітники. Вправдї їх ряди великі, числять десятки мілїонів, але незорґанїзовані в одноцїльну армію, без відповідних провідників. По другій сторонї армія, невелика числом, але сильно зорґанїзована, впливова і могуча — се капіталїсти. На услугах сеї армії стоїть правительство, на її услугах стоять закони. Вони мають запевнену побіду. І робітнича армія буде програвати одну битву за другою, буде поносити один удар за другим, доки вона не буде так зорґанїзована, щоби могла зміритися зі своїм ворогом в отвертім поли. А щоби осягнути силу, на те треба витривалої праці в орґанїзації і ще раз орґанїзації.

* * *

Повільний поступ в розвою робітничих орґанїзацій у Злучених Державах провідники робітників добачують головно в постійнім напливі щораз то нових іміґрантів. Приплив робітника, необзнакомленого з тутешними відносинами, приносить велику шкоду робітничим орґанїзаціям, зглядно зорґанїзованим робітникам. Робітник-іміґрант несьвідомо стає сам ворогом своєї власної справи. Отсї іміґранти становлять також велику армію, яка однак служить підчас битви капіталїстам за резерву. З новоприбувших іміґрантів рекрутуєть ся армія страйколомів.

Отсї погляди були також причиною, задля якої робітничі орґанїзації заявляли ся принагідно ухвалюваня нового іміґраційного закона за обмеженєм іміґрації до Злучених Держав.

АМЕРИКАНЦІ ОСТЕРІГАЮТЬ.

В нюйорській американській часописи „Ню Йорку Амерікен" (ч. 12100, з 3. вересня б. р.) є поміщена кореспонденція п. Берсіянера з Шікаґо, в котрій говорить ся про найновійший злочин російського правительства, якого воно допускаєть ся на російських іміґрантах в Америці. Ось та кореспонденція:

„Російське правительство вимагає грошевих ощадностий від американських сітізенів (горожан).

„Нюйорська російська ґазета „Русская Земля" містить 2-шпальтове оголошенє, підписане російськими консулями в Шікаґо, Ілл., і в Пітсбурґ, Па., в котрім вони взивають російських еміґрантів до складаня ощадностий. Рівночасно зазначують, що російське правительство є відвічальне за фонди таких депозитів. Маєть ся розуміти, що готівку перешлють до Петроґраду і там віддають її під оруду мінїстра фінансів.

* * *

„В стейтї Ілїнойс і Пенсильвенії нема таких законів, котрі не зізволяли би закладати приватні банки. Поодинока особа або нечартерована інституція може приймати вкладки, не переступаючи закона — стан дуже далекий від ідеалу. Що більше: до помочи російським консулям стоїть російське правительство, яке не узнає натуралїзованя своїх підданих в инших державах. У Московщинї так: раз ти вродив ся Москалем, мусиш Москалем умирати.

„Длятого в оголошенях про грошеві вкладки від еміґрантів російської держави — і від дїтий тих еміґрантів — російські аґенти поступають відповідно до російської конституції і — на жаль — відповідно до конституції стейтів Ілїнойс і Пенсильвенії.

* * *

„Але се є нарушенєм морали, дипльоматії й етики брати гроші від російсько-американських горожан і давати їх до диспозиції М. Баркови, російському мінїстрови фінансів.

„Америка не узнає російського закона, який недозволяє російським підданим ставати ся горожанами инших держав. Росіянин, котрий мав відповідні кваліфікації, є американським горожанином на рівні з кождим иншим американським горожанином.

„Від непамятних часів істнує в дипльоматії неписаний закон, що консуль має полагоджувати в приділеній собі територїї такі справи своїх співгорожан, як завіщаня, пересилку гроший до старого краю, або навідворот, ріжні старокраєві контракти і т. п.

„Але вимагати вкладок від горожан тої держави, до котрої консуль є приділений, а що більше: оповіщувати се жаданє у великім розмірі — се нечуване і ганебне.

„Ганебне по перше тому, бо російське правительство жадає тих гроший на воєнні цїли; по друге, бо тут нема жадного иншого запевненя окрім словної ґарантії російського уряду, а така ґарантія все слабша і слабша, чим довше війна провадить ся.

„Треба намятати, що американські горожани, котрі складають свої ощадности для М. Барка, не дістають ніяких касових квітів, ніяких чеків, підписаних російськими банками, ніяких бондів анї запевнень, з порукою чи без поруки.

„Анґлїя і Франція, Німеччина й Австрія мають тут своїх представників, котрі поручають цїнні папери дотичних держав. Вони видають бонди і ріжнородні ноти, які запевнюють сталі відсотки. Недавно американські депозитори зажадали доброї запоруки на ті пожички.

„Справи про пожички на цїли знищеня не будемо тут обговорювати. Але жадне зі згаданих правительств, хоч деякі з них находять ся у великих фінансових клопотах, не ймило ся такого способу, щоби своїм консулям наказувати — стягати ощадности від американських сітізенів.

„Вкінци треба ще замітити, що зі всїх першорядних держав, які беруть участь у війнї, фінансове положенє Росії є найгірше. Подрібні дати про невиплатність (банкротство) російського правительства будуть небаром предложені до перегляду банкирів і фінансових кругів. Недалеке банкротство Росії повинно бути перестерогою для американських горожан російського походженя — не повірювати своїх ощадностий М. Баркови".

Пекло в Росії.

(Заморська пресова аґенція).

Під заголовком „Пекло в Росії" помістила німецька часопись „Нордтайтше Альґемайне Цайтунґ" страшні подробиці про пекольні муки, на які засудили російські власти німецьких полонених.

Російські власти силою приневолюють німецьких полонених працювати цїлими днями і ночами при будові доріг і зелїзничих шляхів. Денна „шихта" триває від год. 4½ рано до год. 8-мої вечером. Полонені мусять працювати також і в недїлю. Вони не дістають жадної одежи, жадної обуви, жадної або зовсім невистарчаючу поживу. Босі, окриті лише лахами, приневолені сповняти панщину, навіть серед найострійшої зими, коли температура спадає часто й на 50 степенів понизше зера.

З 15.000 полонених, яких перевезено до Кіяхти, в Забайкальській области (Азійська Росія), тисячі згинули з причини спожитя зіпсутих артикулів, з причини недостаточного відживлюваня і незвичайно суворого клїмату. Ті, що ще остали ся при житю, лежать хорі. Вони виглядають на ходячих трупів. Гостець, сухоти і шкорбут ні на хвилю не опускають таборів полонених та забирають що дня нові жертви.

Хорі бранцї є позбавлені всякої лїкарської опіки, бо часом і 500 кільометрів навкруги годї найти одного лїкаря. Часто буває, що смертельно хорих волочать цїлими місяцями з одного місця на друге, аж доки смерть не увільнить нещасних від невисказаних мук.

Полонених гонять нагайками до працї. Обіцяної їм платнї звичайно не виплачують. Наглядачі одержали від властий приказ, як найчастїйше робити ужиток з нагайок.

В Канську гонили бранців до роботи майже нагих. Вони мусїли працювати серед тріскучого морозу, аж доки їм від зимна не почорнїли ноги і руки.

В Ішімі мали над полоненими надзір цивільні урядники, Лявич і Бабушкін, та офіцири: Тріязнов, Плятонович і Поршков. Вони накладали на полонених такі кари, що навіть російські жовніри вагали ся виконувати їх приказы.

У всїх таборах панує тиф. Полонені мусять спати на деревляних ліжках. Вони не одержують ніякого окритя. Ніхто про них не дбає, хиба товариш недолї.

Богато полонених збожеволїло. У звітї згадуєть ся про один случай, в якім 240 збожеволїлих бранців уміщено в кімнатї, котра могла помістити заледви 50 людий.

Наложені на полонених кари бувають нераз такі нелюдські, що російські жовніри просять своїх старших, аби їх відослали на боєвий фронт, бо не хочуть бути довше катами нещасних людий.

В другім знова случаю зігнано 250 збожеволїлих бранців до кімнати, яка може помістити найбільше 100 людий, а в якій не було ніодного ліжка, ніодної лавки. Відтак на приказ властий забито дошками вікна і двері сеї кімнати. Через 26 годин полишено нещасні жертви без їди і без води в сїй тюрмі, позбавленій сьвітла і воздуха. Коли остаточно отворено двері, богато з полонених лежало на земли без памяти. Прочих катовано в немилосерний спосіб нагайками.

Инших полонених замикано на довший час до глибоких, водою наповнених ям. З гори наставник Поршков бив і тручав нещасних зелїзним дручком.

Голод приневолював нераз полонених живити ся мясом здохлих кіз і псів.

Хорих перевозять до шпиталів у товарових возах. Задля браку лїкарської опіки — як виказують звіти лїкарів — згинуло 90% хорих в дуже короткім часї.

Смертельно хорих бранців гонять наставники нагайками і кольбами до роботи, аж доки вони зовсім не упадуть на силах.

В орловськім окрузї російські власти відзначили бувшого батюшку, Мілютина, а теперішного наставника над полоненими, за те, що він обходив ся з полоненими ще гірше по зьвірськи ніж кождий инший наставник.

В Яранску на приказ команданта бито полонених офіцирів нагайками і прутами.

В Уржум згинуло протягом одного місяця 3.000 полонених на тиф.

В Полимі ротмістр полїції, Кадістов, заявив публично, що полонених треба убивати як псів.

Командант московського воєнного округа, ґен. Сандецький, оголосив публично пересторогу, забороняючи населеню обходити ся в людський спосіб з полоненими, а передівсїм з офіцирами.

ПОХОРОН ПОГИБШИХ В ПОЛОНІ.

„Заморська пресова аґенція" оголосила лист Е. Клявзена з Перемишля, в котрім є представлені страшні відносини, серед яких жиють австрійські полонені в Росії.

Отсей лист звучить:

В надії на „невтральне" чувство милосердя для всїх нещасних жертв сьвітової війни і в надії на безсторонний осуд подаю понизше образ дійсности. Свій опис опираю на листї, який я дня 22. лютого с. р. одержав від достовірного приятеля, котрий походить з Галичини і перебуває тепер яко полонений в Росії. Лист від нього дійшов до мене приватною дорогою, оминаючи щасливо воєнну російську цензуру. Про російську цензуру згадує у листї мій приятель словами: „Всї ті листи, що до нас приходять, є завсїгди на половину чорні. Коли лише хто в листї згадає: Все добре, жива гарні, або щось подібного, — се місце російська цензура витинає або замазує чорною фарбою. Навіть коли російські полонені пишуть листи з Австрії до своїх родин, а в них згадають, що їм добре жиєть ся, то сї листи падуть жертвою російської цензури".

По упадку Перемишля мій приятель дістав ся в полон. Він і його товариші, які належали до відділу Червоного Хреста, були приневолені відбути пішки дорогу з Перемишля до Львова, де пересиділи якийсь час у тюрмі. Зі Львова вислано їх товаровими возами до Києва. В Києві сиділи вони знова через довший час в тюрмі, аж доки відтам не завезли їх до табору полонених в С. В Києві відобрано від них все, що лише при них найшли, навіть коци, які служили їм до накриваня. „Ми мали в приближеню понятє про російський табор для полонених, але страшна дійсність була понад всякі наші здогади" — пише мій приятель у своїм листї. Табор положений серед пущі над рікою С. Страшні зимові бурі що хвилї шалїють по широких степах. Колишні лїтні бараки призначено тепер на табор для 20.000 полонених. Щоби хоч трохи зробити їх можливими на зиму, обкидано будинки до половини стін землею. Через те однак часто лучало ся, що підчас більших снігів сніг засланяв вікна так, що полонені були зовсім позбавлені денного сьвітла. В сих темних ямах мешкають сотки полонених. Ліжка полонених становлять „пrічі", на середині будинку 3 до 4, при стїнах 2 прічі одна понад другою. Коли хтось з полонених з причини ослабленя не має сили вилїзти на гору, тодї лишаєть ся на долівцї, яка є виложена цеглами, і звичайно до рана замерзає. Полонених, які згинули чи то від пошести, чи від зимна, складають на купу перед дверми будинку. По упливі довшого часу трупів забирають на сани і вивозять. У згаданім таборі гинуло в зимі денно 70 до 120 полонених. За час його побуту згинуло 7.000, а прочих 13.000 дожидали терпеливо хвилї, коли на них прийде черга.

При кінци листа подає мій приятель отсей опис похорону:

„Якраз роблять приготовленя, щоби похоронити погибших. Головною улицею табора йде похід з трупами: 20 саний, а на кождих санях по 20 трупів. Всї вони були колись люблеными і люблячими людьми, батьками, мужами, синами, братами. Їх товаришів, які є сьвідками сего сумного походу, здаєть ся, ніщо не зворушує. Байдужно глядять вони на своїх колишних товаришів, а може і завидують їм, що вони вже скінчили свої муки і перенесли ся на вічний спочинок. Трупи привязані до саний посторонками, а з гори прикриті матами. В горі, на трупах, сидять товариші. Їх визначили наставники до гребаня погибших. Серце пукає з жалю і грози! Може дивним буде кому видавати ся, що товариші сидять на трупах своїх товаришів. Однак вистарчить через хвилинку приглянути ся, щоби зрозуміти, длячого воно так дїєть ся. Вони самі обезсилені і ледви держать ся на ногах. Ішли зразу пішки, але не могли додержати кроку саням і лишили ся позаду. Тодї козак, якому повірено „опіку" над трупами, потягнув їх через плече нагайкою. Тому то вони повилїзали на сани. Ніякого спису померших не ведеть ся. Без назвиск скидають їх до лона землї".

Гр. Семешко.

З СИБІРСЬКИХ СПОГАДІВ.

14. Мендель Кляйнюд.

Дня 19. жовтня 1914 р. в місті Ціханові був арештований, на приказ команданта одної з військових частий, яко заложник почетний жид Мендель Кляйнюд. Разом з ним були арештовані — також яко заложники — чотири брати Гурні (Дахміель, Мусій, Шая і Гедалія), Янкель Кальфус, Іцко Ґарфінкель і Мендель Бурштайн з сином Цудеком.

Всі вони були відіслані до мешканя в маґістраті, де й перебували більше-менше вільно, бо їх випускали відтіль до дому не тільки на обід, але навіть і ночувати.

Той начальник військового відділу, котрий їх арештував, сказав їм, що вони ні в чім не обвинувачують ся і арештовані тільки яко заложники в обезпечене того, що жиди, мешканці Ціханова, не будуть мати жадних зносин з німецькими військами і не будуть шпигувати на користь Німців.

То була образа цілому народови, то було і, впрост кажучи, безправство, але що маєте робити?... Посадили. Кляйнюд і його товариші не дуже бідкались: за собою нічого лихого вони не почували, в льояльність ціханівських жидів вірили, до того-ж і арешт у них був зовсім легкий — цілий день сиділи в маґістраті, а ночувати ходили до дому.

За першим військовим відділом прийшов другий, простуючи до німецької границі, а трохи згодом обидва відділи, по переведенім бою, відступили за Ціханів і се місто заняли Німці. Пройшло ще кілька днів і російські війска вигнали Німців з Ціханова.

Якраз з того часу починає ся те цікаве, про що я хочу тепер розказати. Треба звернути увагу на те, що Кляйнюд і його товариші, задержані в маґістраті, ніким не охоронялись, реченця арешту їм не установили і сиділи вони там самі, а далї й перестали сидіти, та тільки час від часу навідували ся в маґістрат, аби довідати ся, чи нема щодо них якогонебудь нового розпорядженя.

Настали тривожні часи. Битва йшла понад самим містом і урядники не мали часу клопотати ся своїми заложниками. Колиж місто заняли Німці, вони й зовсім поховались, а Кляйнюд упросив президента міста та членів маґістрату, щоби вони не подали Німцям його назвиска яко почетного жида міста, боячи ся, щоб і Німці зі свого боку не взяли його яко заложника.

Перші дні перебуваня Німців в Ціханові Кляйнюд переховував ся в пивниці, а потім виліз на сьвіт Божий. Німці його не займали.

Колиж Німців вигнали з міста і житє почало входити в свою колію, вернув ся до своїх домашних робіт і Кляйнюд, тим більше, що й само питанє про заложників нїби забуло ся.

Так пройшло два тижні, а після того в мешканє Кляйнюда прийшов жандарм.

— Ви Мендель Кляйнюд? — поспитав він.

— Я, — відповів Кляйнюд.

— Одягайте ся та ходіть зі мною; вас кличе начальник!

Пійшли... на стацію, нїби до жандармського офіцира, але на стацїї його не було. Жандарм зателефонував на сусідну стацію, відкіль до Ціханова прислали паровіз (льокомотиву) з одним товаровим ваґоном, а тимчасом на стацію привели і останних жидів-„заложників". Посадили їх у товаровий ваґон і повезли... в Варшаву, де й продержали їх сім тижнів без жадного допиту. По семи тижнях приїхав із Млави жандармський офіцир і перевів із всіми слідство. Про що питав офіцир остальних жидів, Кляйнюд не знає; його-ж самого обвинувачував офіцир у тім, що, балакаючи в своїй лавці (крамниці) з німецькими жовнїрами, він, Кляйнюд, розмахував руками, а після анонімного доносу, який дістали жандарми, то значило, що Кляйнюд показував, куди пішли російські війска.

М. Кляйнюд припускає, що, балакаючи в склепі з покупцями — німецькими жовнїрами й офіцирами, він махав руками, але... із зовсім инших причин. Він міг показувати приказчикови, де лежить той чи инший товар, якого потребували покупці.

Жандармський ротмістр признав се можливим і сказав, що все те „діло" можна зліквідувати (закинути), як що... як що жиди дадуть йому 500 рублів. Сю суму він назначив за всіх жидів разом, але згодом, поміркувавши трохи, він назначив „викуп" кождому жидови окремо, по змозї. Від чотирох братів Гурних він зажадав 50 рублів, від М. Кляйнюда 175 рублів, від Янкля Кальфуса 75 р., Іцка Ґарфінкеля 150 р. і Менделя Бурштайна з сином Цудеком 150 р., а всього, значить, 600 рублів.

Позаяк же нї в кого з жидів гроший при собі не було, їм позволено написати письма до дому. За короткий час 600 рублів жандармському ротмістрови зістали виплачені, але він обіцянки своєї не додержав — справи жидівської не зліквідував і самих жидів зпід арешту не випустив. Більше того: З маґістрату, де вони доси сиділи, їх перевели у варшавську каторжну тюрму „Мокотово".

В сїй тюрмі вони просиділи $3\frac{1}{2}$ місяця і відтам звернули ся до ґубернатора з просьбою переглянути їх справу, але, як то часто буває, відповіди від ґубернатора не діждались.

По трох з половиною місяцях їх перевели у так звану пересильну тюрму і вислали в Наримський край. Всього йшли жиди етапом $2\frac{1}{2}$ місяця, рахуючи перестанки в тюрмах — мінській, московській, самарській, челябінській та томській, і прибули на місце засланя — в маленьке сельце Сївер — 1. мая 1915 року.

Дня 15. липня надійшла до них радісна вістка: варшавський ґенерал-ґубернатор, князь Енґаличів, увільнив їх з засланя, але до дому не пустив, а дав їм право вибрати собі на житє якунебудь місцевість, де нема воєнного стану. Вони вибрали собі Саратов.

Ґенерал-ґубернатор написав свою бумагу 8. мая, оповістили її жидам більше ніж через два місяцї — 15. липня, а виїхати з засланя томський ґубернатор Дудинський позволив лише 28. вересня.

Ся справа з жидами сама за себе говорить. Я лише хочу звернути увагу читачів на те, як їх скрізь рабували. Тягли і дерли з них всї, хто тільки хотів, а налякані люди давали... поки було що давати.

При виїздї з Наримського краю трафила ся з ними така історія: Жили вони за 12 верств від того місця, де мешкає пристав, з хвилї на хвилю чекали, що їм позволять виїхати. Дня 28. вересня всїх їх, кромі Ґарфінкеля, візвали до пристава, але самого пристава на той час не було і зустрів їх письмоводитель.

— Ну, от що, нанове, збирайте ся хутенько їхати до Томска. Парохід буде за кілька годин. Майте на увазї, що се буде останний парохід; як не вспієте ним виїхати, то будете сидіти тутки до падолиста, аж поки не можна буде поїхати саньми.

— А чом же ви, пане, не завізвали Ґарфінкеля? — поспитав Кляйнюд. — Всї ми з одного міста вислані, всїх нас разом увільнили; не може бути, щоб тепер його одного тут лишили.

— Не знаю — каже письмоводитель Біляїв — про Ґарфінкеля жадних розпоряджень з Томска не було!

Не було, так і не було — що-ж робити... М. Кляйнюд вийшов з канцелярії, а слїдом за ним вийшов стражник тай каже:

— Як дасьте письмоводителеви 30 рублів, то і Ґарфінкеля можна буде випустити з вами разом!

М. Кляйнюд вернув ся в канцелярію і став торгувати ся з Біляївом.

— 30 рублів то забогато буде, у мене тепер таких гроший нема; візьміть красненьку (10 рублів).

— Добре, давайте гроші, а самі їдьте скоренько за Ґарфінкелем, аби не спізнили ся на парохід.

В решті решт виратували і Ґарфінкеля і приїхали до Томска, де й виявило ся, що розпоряджене відносило ся і до Ґарфінкеля, але Біляїв затримав був його тільки задля того, щоб видурити потім гроші.

Потрібних на дорогу до Саратова гроший у жидів не було, зачекати в Томску, поки надійдуть гроші з дому — їм не позволили і вже хотіли вивезти туди етапом, але жиди метнули ся до ґорожан і десь-там визичили трохи гроший. Між иншим в Томску вони довідали ся, що у пристава Вальтера в Наримі лежать їх гроші, що свого часу були надіслані їм родиною і затримані приставом. Правда, тих гроший було всього 83 рублів (Бурштайнових 45 р., Ґарфінкеля 15 і Кальфуса 23 р.), але їх так і не дали їм.

Посилали вони з Томска Вальтерови аж дві телеґрами, але навіть відповіди не було.

Не дали їм і казенного пособія (державної підмоги) за вересень — по 7 рублів і 70 копійок на чоловіка.

Дня 9. жовтня нещасні жиди виїхали в Саратов.

З ФЕДЕРАЦІЇ УКРАЇНЦІВ У ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

3. Засїданє Екзекутивного Комітету.

Дня 12. серпня 1916, офіс Федерації Українців.

Присутні: Байдюк, о. Дмитрів, Лотоцький, Савка, Січинський, Цеглинський, Ядловський.

1. Полагоджено жалобу Української Поступово-Робітничої Орґанізації, передану Екзекутиві Загальним Комітетом, слїдуючою ухвалою:

„На зїзд Загального Комітету Федерації Українців у Злучених Державах дня 21. липня с. р. наспіло письмо від Екзекутиви Української Поступово-Робітничої Орґанізації в Трентон, Н. Дж., з жалобою на редакцію „Свободи" за статю „З Поступово-Робітничої Орґанізації Гайдамаки" і за виступ „Свободи" і урядника Українського Народного Союза п. М. Угорчака проти згаданої орґанізації з домаганем, щоби Федерація Українців осудила за те „Свободу" і п. М. Угорчака і присудила їм заплатити грошеву кару і відкликати свою статю. Рішенєм Загального Комітету віддано ту справу до полагодженя Екзекутивному Комітетови Федерації Українців.

Прочитавши і обговоривши письмо Екзекутиви У. П. Р. Орґанізації на засїданю дня 12. серпня с. р., Екзекутивний Комітет Федерації Українців у Злучених Державах рішив:

1) Що статя „Свободи" доторкає ся не національної, а внутрішно-орґанізаційної, фінансової справи У. П. Р. Орґанізації.

2) Що Федерація Українців могла би тільки тоді видати свій осуд в справі У. П. Р. Орґанізації проти редакції „Свободи", як би обі сторони добровільно згодили ся на осуд і присуд Федерації Українців.

3) Позатим Федерація Українців, яко орґанізація для загально національної, просьвітної і культурної діяльности, не має власти анї цїли рішати внутрішно-орґанізаційні і міжорґанізаційні справи запомогових товариств і тому Екзекутивний Комітет признає себе некомпетентним видати осуд в справі поміж У. П. Р. Орґанізацією і редакцією „Свободи".

2. Полагоджено жалобу Української Народної Громади в Ню Йорку слїдуючою ухвалою:

„На засїданю Загального Комітету Федерації Українців дня 21. липня с. р. вніс п. П. Задорецький в імени Української Народної Громади в Ню Йорку жалобу проти редакції „Народної Волї" за те, що своїми статями і дописями про Народний Дім в Ню Йорку вона шкодить діяльности Українськкої Народної Громади. Рішенєм Загального Комітету Федерації Українців віддано ту справу до полагодженя Екзекутиві.

„З огляду на заяву редакції „Народної Волї", що вона також годить ся на прослїджене справи Федерацією Українців і її осуд і до того часу здержує всї дописи про Народний Дім в Ню Йорку, Екзекутивний Комітет рішив жалобу Української Народної Громади прослїдити і осудити. Длятого рішив візвати Українську Народну Громаду, щоби подала свою жалобу на письмі з наведенєм усїх закидів „Народної Волї", котрими чує ся покривджена, і фактів опрокидуючих ті закиди".

3. Обговорено орґанізаційні питаня і рішено ще раз, що Федерація Українців має бути союзом істнуючих товариств з тим, що центральні орґанізації мають право вступити до Федерації разом з усіми своїми відділами; тоді на них переходять права і обовязки всіх відділів.

4. Екзекутивний Комітет вибирає секретарем М. Січинського і заступником голови, на рівних правах з двома другими заступниками, о. Н. Дмитрова.

5. Рішено, що Пресове Бюро має достарчати ґазетам найменьше 5 шпальт аґітаційного і пропаґандистичного матеріялу тижнево. Друкарські роботи може віддавати секретар котрійнебудь українській друкарні, після своєї волї.

6. На внесенє М. Цеглинського яко клерка в офісї Федерації принято д. К. Поповича.

7. На внесенє В. Лотоцького рішено, що за віча повинні місцеві комітети окрім збірки на вічах прислати ще перед вічем $25 на фонд Федерації і окрім того на дорогу для референта туди й назад і $10 на його видатки.

8. Поручено М. Байдюкови найти галю для популярних курсів в Ню Йорку і порозуміти ся з нюйорською публикою щодо часу і годин курсів.

9. На внесенє о. Н. Дмитрова рішено зажадати від редакції „Свободи" виясненя, чому вона не помістила протоколу засїданя „Загального Комітету".

10. На внесенє С. Ядловського рішено складати гроші для краєвих цїлий (фонд жертвам війни, Січових Стрільців і т. и.) на тайм депозит, а гроші федераційні на чекову книжку а конто.

11. На внесенє В. Лотоцького рішено вислати признанє письменникови Арнольдови Тойнбі за його статю про українську справу в книжці „The New Europe".

12. На внесенє М. Січинського рішено купувати до бібліотеки Федерації всї чужомовні книжки, що доторкають ся української справи.

13. Рішено за участь в засїданях членам Екзекутиви діет не платити і відбувати засїданя правильно, кождої другої пятниці.

4. Засїданє Екзекутивного Комітету.

Дня 25. серпня 1916, офіс Федерації Українців.

Присутні: Байдюк, о. Дмитрів, Лотоцький, Савка, Ядловський, Цеглинський.

1. По прочитаню протоколу попередного засїданя постановлено на внесенє о. Дмитрова протоколи засїдань оголошувати правильно в часописах, з виїмком того, що признає ся довірочним.

2. Секретар повідомляє, що на письмо, внесане до Української Громади в Ню Йорку в справі її жалоби на редакцію „Народної Волї", Українська Народна Громада доси не відповіла.

На запит, висланий редакції „Свободи", чому вона не помістила протоколу засїданя Загального Комітету, прийшла відповідь, що редакція „Свободи" подала причини в письмі до голови Федерації.

На внесенє о. Дмитрова ухвалено звернути ся до голови Федерації, щоби письмо редакції „Свободи" передав Екзекутивному Комітетови.

3. Секретар повідомляє, що на бажанє, висказане Федерацією з кількох сторін, щоби Федерація дала почин і перевела орґанізацію Січий серед Українців в Америці, скликав в тій справі нараду січових товариств з Ню Йорку і околиці. На нарадї, котра відбула ся дня 24 с. м., і в котрій взяло участь девять відпоручників товариств, вказав на потреби спортових, ґімнастичних, просьвітних і забавових товариств для молодіжи, висказав бажанє, щоби ті орґанізації не мали мілітарного характеру, котрий не відповідає ні нашим національним потребам ні інтересам американських Українців, заявив, що Екзекутивний Комітет Федерації занятий иншою роботою і, не маючи серед себе досьвідних в тій справі людий, не може сам переводити січові орґанізації, але готов дати орґанізації і орґанізаторам всяку поміч.

Нарада згодила ся з тими думками, як також заявила бажанє, щоби січова орґанізація стояла в звязи і розвивала ся в порозуміню з Федерацією Українців.

На нарадї вибрано комітет, котрий має уложити статут для січової орґанізації, постарати ся о підручник для ґімнастики і вправ, порозуміти ся з істнуючими січовими, ґімнастичними і спортовими українськими товариствами в Америці і, виконавши ту приготовляючу роботу, скликати загальний зїзд для ухваленя статута, вибору загального комітету і переведеня загальної орґанізації. До комітету вибрано дд.: Василя Сербая з Алентавн, Па., яко голову, Луку Стахурського з Джерзи Сіти, Н. Дж., яко писаря, Андрія Порила з Джерзи Сіти, Н. Дж., і Петра Задорецького і Стефанію Абрагамовську з Ню Йорку.

4. Установлено референтів на федераційні віча.

5. По довгій і докладній дискусії, в котрій забирали голос всї члени Екзекутивного Комітету по кілька разів, рішено на внесенє о. Дмитрова і В. Лотоцького одноголосно: Щоби Федерація Українців по провіреню формальностий купна і виплачених сум переняла від дотеперішних властителів за кошти уладженя і устроєня бізнесу Амерікен Украініен Ексчендж в Ню Йорку.

Екзекутивний Комітет Федерації Українців.

СТАРИННІ ПАМЯТКИ В НЮ ЙОРКУ.

В Ню Йорку є три старинні памятки, а се: обеліск в Сентрал парку, римська ваза в церкві „Ґрейс" і мармурова брама зі старинної Помпеї, яка находить ся тепер в місци, де дві улиці, Бівер і Віліям, збігають ся разом. Найкрасшою памяткою старинности є обеліск. Він важить 196 тон, а походить зі старинного Єгипту. В році 22 перед Христом римський цїсар Августин перевіз його до Александрії, а історія говорить, що вже тоді той камінь числив 1.000 літ. Кажуть, що мав його побудувати фараон Єгипту Тотмес III., який жив в 1650-тих роках перед Христом. Він занимав ся подібними штуками і велів ставити такі обеліски по цілім краю. 1879 року египетський кедив, Ізмаїл Паша, подарував той обеліск містови Ню Йорк, а 1881 р. спроваджено його сюди. Кошти переправи обеліска з Александрії до Ню Йорку виносили 103.000 долярів, які заплатив міліонер Г. Вандербілт.

Другою памяткою є золота ваза, яка находить ся тепер в церкві „Ґрейс" при 10-тій улици. В старинних часах Римляни плекали у ній цьвіти при вступній брамі над рікою Тибром (в Римі). Викопано її зпід румовищ старинної церкви св. Петра при улици „Національ" в Римі, а протестантський сьвященик др. Невін спровадив її до Ню Йорку і подарував висше згаданій церкві (Ґрейс). Числить вона правдоподібно 3.000 літ.

Третою памяткою є мармурова брама, яка творить тепер вступ до будинку „Дельмоніко" при ул. Бівер і Віліям. 1840 року спроваджено її зі старинної Помпеї, яку 79. року пер. Христом засипав Везувій. Там служила вона яко вступ до одного приватного мешканя. Спровадив її до Ню Йорку Льоренс Дельмоніко, в честь котрого 1845 р. збудовано дім і сю старинну памятку уставлено при вступі до того будинку.

НАРОДНІ ВІЧА

В МІСЯЦИ ВЕРЕСНЮ,

на котрих будуть промовляти референти Федерації Українців в Злучених Державах.

В неділю, дня 10. вересня.

ДІТРОЙТ, МІШ.

в польській галї при Форест і Чен улиць о год. 3-ій пополудни.

Реф. др. В. Сіменович, п. Е. Струтинська і М. Січинський.

В неділю, дня 24. вересня.

НЮ БРІТЕЙН, КОНН.

в галї Української Спілки, 284 Норт Ервін Плейс о год. 2-ій пополудни.

Реф. М. Січинський.

Віча в Бостонї, Масс., Провіденс, Р. Ай. і инших українських кольоніях в стейтах Ню Інґленд оголосить ся пізнійше.

Українська Громадо! Братя і сестри!

Щоб почути про долю й недолю нашого народа в старім краю,

щоб помогти братям за морем в той тяжкий час,

щоб станути разом з ними в змаганю за кращу долю українського народа, за українську справу,

щоб просьвічатись і осьвідомлятись, як жити і що робити нам тут на американській земли,

ПРИХОДІТЬ ВСІ! КЛИЧТЕ ВСІХ!

Екзекутивний комітет Федерації Українців.

СКЛАДАЙТЕ ЖЕРТВИ НА ФОНД ІМЕНИ ІВАНА ФРАНКА.

ВІДЧИТ ВП. ГР. СЕМЕШКА В НЮ ЙОРКУ.

В неділю, дня 10. вересня с. р., о год. 6-тій пополудни, відбудеть ся в церковній гали під ч. 28 Іст 7. ул., в Ню Йорку відчит Вп. Гр. Семешка на тему „Про положене засланих на Сибір".

Референт представить страшне положене тих нещасних людий, яких російська адміністрація заслала на Сибір, узгляднюючи притім засланців з Галичини і Буковини. Гр. Семешко подасть також ради і вказівки, в який спосіб треба посилати запомоги засланим на Сибір, аби ті запомоги дійшли до властивих рук.

Вступ на відчит безплатний. — Від Укр. Нар. Громади в Ню Йорку.

ПОВІДОМЛЕНЄ.

Згідно з приписами статута У. Н. Союза слїдуючі дїточі відділи У. Н. Союза зістали з днем 31. серпня с. р. суспендовані: відділ 40 в Едвардсвіл, Па.; від. 66 в Ню Йорку, Н. Й.; від. 125 в Шікаґо, Ілл. і від. 170 в Джерзи Сіти, Н. Дж. Коли місячні вкладки сих відділів не будуть до 10 днів прислані, то по упливі того часу всї висше згадані відділи зістануть цілком вичеркнені.

Макаду, Па., 2. вересня 1916.

Д. Капітула, гол. предсїдатель.

АМЕРИКАНСЬКІ ВІСТИ.

Найгрізнійший страйк для Ню Йорку надходить.

Підписаний на протяг двох літ контракт між нюйорськими трамваєвими робітниками і компаніями юнія трамваєвих робітників уневажнила. Причиною сього було те, що компанії тайно нехтували контракт і не придержували ся умови. Навязано нові переговори, але і сі скінчили ся на нічім. Головний організатор юнії трамваєвих робітників, Фіцджералд, заповів на четвер (7. вересня б. р.) загальний страйк всіх нюйорських міських зелізниць, а се: трамваїв, елевейтрів і собвеїв. Компанії спровадили велике число скебів, а місто дало 11.000 полісменів. Один юнійний моторман підземної зелізниці (собвею) в розмові з одним кореспондентом заявив, що „Бог лише може охоронити невинних пасажирів тоді, коли банди страйколомів будуть працювати по міських зелізницях”.

Страйк помічників у корінних склепах в Ню Йорку.

У вівторок рано вийшли помічники (клерки) корінних склепів (ґросерня) в Ню Йорку на страйк. Їх жаданєм є скорочене годин праці і підвишка платні. В дні звичайні праця має кінчити ся о 6. годині вечером; в суботу о 10. год. вечером, а в неділю не працювати. Платня має виносити найменьше 15 долярів тижнево, а кромі сього ще й 1% від розпроданих товарів.

Різники будуть страйкувати.

Нюйорські різники (бучери) і їх помічники приготовляють ся вийти на страйк 1. жовтня б. р. Жаданєм їх є 8½-годинний день праці, як се заявила юнія. — Кромі нюйорських, приготовляють ся на страйк також різники в більших містах, як: Сінсінаті, Ст. Луіс, Філядельфія й инші. Головний організатор юнії різників, Рудольф Модест, заявив, що такі страйки вибухнуть в цілих Злучених Державах.

Місячна статистика смерти в Ню Йорку.

Протягом місяця серпня автомобілї убили 38 осіб, трамваї убили 6, а кінні вози 4 особи. Сї цифри відносять ся лише до Великого Ню Йорку. Поза містом, в стейті Ню Йорк, автомобілї убили 50 осіб, трамваї 2 особи, а кінні вози теж 2 особи. Протягом тогосамого часу в стейті Ню Джерзи автомобілї убили 24 осіб.

Міліція помагає страйкерам.

Трамваєвий страйк в Ель Пасо, Текс., має відмінний вигляд, ніж всі прочі страйки — як доносить телєграма. Компанії наняли богато страйколомів, а місто на просьбу компанії спровадило стейтову міліцію. В сам „Лейбор Дей” (4. с. м.) на головній улици міста прийшло до заворушеня, в котрих більше ніж 20 осіб поранено. Страйкери, зоружені в камінє і фляшки, заатакували переїзджаючий трамвай. Всі вікна трамваю повибивали, а пасажирів поранили камінєм або склом. Щоби спинити непотрібні розрухи, міліція викинула страйколомів з трамваїв, а юнійні робітники, занявши своє попереднє місце, в трiюмфі переїзджали через місто. — Коби така міліція була в кождім стейті, тоді робітникам лекше було би бороти ся з компаніями.

Спекулянтам штучка не вдала ся.

Заповіджений зелїзничий страйк в цілій державі наробив великої радости всяким спекулянтам. Але коли речинець проминув, а страйку нема, ся радість перемінила ся у великий смуток.

Торговці ріжними віктуалами нагромадили велику скількість муки, бараболь, масла, сира, покладків і сирих овочів у тій надії, що в часї страйку піднесуть ціну і зроблять на тім сьвітлий інтерес. Колиж тепер страйку нема, їх надії розвіяли ся. Вони богато стратили, бо хотївши розпродати сї віктуали в нормальних відносинах, треба довшого часу. Кромі того деякі продукти, прим. овочі, потаніли тепер і сподівають ся, що і прочі віктуали потаніють. А сир, масло і покладки дуже скоро псують ся, длятого, щоби їх розпродати, спекулянти мусять продавати їх за дуже низку ціну.

На гробі матери.

„Відколи померла моя мама, нема для мене житя. Нема нічого в цілім сьвіті, що могло би мене розвеселити. Я остала ся сама, самісенька, бо найдорожша особа лишила мене. І деж я, сирота нещасна, маю подіти ся?... Я рішила ся на смертельний вчинок, бо жаль і туга і любов до матери не дають менї спокою”... Так говорила 19-літна дівчина, коли її привезено до шпиталю в Бруклині, Н. Й.

Кілька тижнів тому померла її мати. Від тоді дочка все ходила на цвинтар і, клякнувши при гробі мами, оплакувала свою важку втрату. Плакала цілими годинами і не могла відірвати ся від гробу. Пригадувала собі, як то колись мама голубила її і пестила, а тепер вона опущена сирота. З великої розпуки взяла фляшчину отруї і над гробом матери хотіла поповнити самовбийство. На щастє однак добрі люди перешкодили їй у самовбийчім учинку. Вона лежить тепер у шпитали.

Любила двох мужів і з обома жила в однім домі.

Альдерман П. Мартін в Патевіл, Па., вів розправу проти Марії Волін, оскарженої о поліандрію. Вона любила двох мужів і коли здавало ся, що одного з них стратить, тоді серце в неї рвало ся — сказала вона. Її „мужі”, М. Карасітіс і В. Волін, були присутні в суді на розправі і слухали, як їх „жінка” оповідала цілу історію. В часї її красномовних зізнань оба мужі стояли наче глухонїмі. „Жінка” заявила, що „вона не робила сього в злім намірі і не думала ошукувати ні одного зі своїх мужів”. Вона оповідала, як се тяжко було для неї переходити з одного мешканя до другого, а найбільше було треба уважати, щоби не закликати одного іменем другого. З Воліном вона подружила ся в марті 1915 р., а з Карасітісом запізнала ся о два місяці пізнійше. Він не знав, що вона вже замужна і тому залицяв ся до неї. Купував їй дарунки, перстені, а вкінци пійшли обоє на корт і подружили ся. Оба мужі мешкали довший час в однім домі (але в инших мешканях) і не могли догадати ся того, що мають спільну жінку. Судія наложив на обжалувану поруку в сумі $5.000. Вона телефонувала до своїх „мужів”, але ні один не приходить викупити її.

Хто є паном дому?

Жінка Л. Шлїмана з Бруклина зажадала на судовій розправі, щоби суд дав їй дозвіл на розвід з мужем. Коли судія питав о причини, задля яких вона бажає розвести ся зі своїм чоловіком, вона сказала, що незгода між нею і мужем є головною причиною сього. На се муж її заявив, що він навіть дуже горячо любить свою жінку, але не може позволити на се, щоби вона рядила по свому. Вони мешкають у східній части Бруклина і задумали змінити мешканє. Жінка хотіла конче мешкати в Ріджвуд, Н. Дж., а муж працював у полудневій части Бруклина і бажав там мешкати. Але жінка не хотіла погодити ся з бажанєм мужа і з тої причини приходило між ними часто до сварки. Судія дозволу на розвід не дав, але сказав так як Шлїман, що чоловік, котрий працює і утримує родину, знає красше, де йому вигіднійше мешкати.

„Дайтшлянд” привіз приказ арештованя (варант) на скритовбийника з Німеччини.

Німецька підводна лодка „Дайтшлянд” привезла богато дипльоматичних паперів, а крім того привезла варант на скритовбийника. Його арештовано в понедїлок в Джерзи Сіти. Коли до Злучених Держав прибуде „Бремен”, або який инший німецький корабель, скритовбийника відішлють ним до Німеччини. Коли не прибуде ніякий німецький корабель, то його відішлють на кораблі голяндської лінії. Мимо того, що Німеччина є у війні, вона сповняє закони справедливости, як лише може..

Варант є виданий в Ґустрові (Прусси) і виставлений на імя: Владислав Кубіцкі, літ 34. В році 1910 Кубіцкі замордував Валерію Клєщиньску і втік до Америки. Німецькі власти довідали ся про його побут і про адресу з листів, які він писав до своєї матери в Німеччині. Мешкає він під ч. 199 Йорк ул. Джерзи Сіти, Н. Дж. Заарештований Кубіцкі признав ся, що знав замордовану дівчину, але заперечив, щоби злочин був поповнений з його сторони. Він є жонатий і є батьком 2 дітий.

В оскарженю говорить ся, що Валєрія Клєщиньска працювала в одній богатій земельній спілці в Мекленбурґ-Шверін (Німеччина). Коли вона дістала свою місячну заплату, Кубіцкі і його знакомий Ян відпроваджували її до зелізничого двірця. Від тої хвилі дівчини вже ніхто більше не бачив. Аж по році віднайшли струпішілого трупа дівчини у висохлім ставку. Кубіцкі буде мати переслуханє також перед джерзисітськими судовими властями.

Реформують шлюбну присягу.

Сім епископів, 7 ректорів і 7 сьвітських визначних мужів протестантської епископальної церкви в Шікаґо на спільнім засїданю ухвалили вислати письмо на конференцію протестантських сьвящеників, яка відбудеть ся в Ст. Луіс, Мінн., 11. жовтня б. р. В письмі тім жадають вони, щоби зі шлюбної присяги викинути слово „послушенство”.

НОВИНКИ.

Публичні кухнї у Відни.

Вісти з Льозанни (Швайцарія) доносять, що у Відни отворено публичні кухнї, де продають поживу для мешканців. Першу таку кухню отворено в наддунайській столици 17. липня б. р. Ціна страв така: три десяті части літра зупи коштує 10 сотиків; ¼ фунта ярини коштує 20 до 25 сотиків; ½ фунта рижу коштує 30 до 35 сотиків.

Нові здобутки на поли медицини.

З Відня доносять, що угорський бактеріольоґ др. Евген Черналь відкрив рід бацилів, котрі спричинюють плямистий тиф. Дальші проби щодо убиваня тих бацилів продовжують ся.

Розвязанє чеського „Сокола”.

Найстарша і найбільша чеська політична орґанізація в Австрії „Сокіл” вже не істнує. На приказ правительства міські власти в Рутенберґу розвязали її.

Французи засудили Бельґійця.

Газета „Нюве Ротердамше Курант” доносить, що французькі власти судили бельґійського аташе при бельґійській амбасаді в Парижи. Причина загально ще не відома, але знаним є, що французьке правительство присудило йому 4 місяці тяжкої вязниці.

Японська пожичка для Хін.

Хінське правительство внесло було просьбу до Злучених Держав, аби вони уділили Хінам пожичку в сумі 30 мільйонів долярів. Злучені Держави відкинули сю просьбу. Тоді Хіни внесли подібну просьбу до Японії і Японія випожичила Хінам згадану суму. До сеї пожички причинили ся також Анґлія і Франція, які дали більшу половину гроший.

Найважнійша річ, якої вимагаємо від орґанізації, — є ПЕВНІСТЬ, щоби вона членам дала то, що обіцює; аби член давав вкладки зі спокійною совістю, що його добро не пропаде. Такою певною орґанізацією є Український Народний Союз.

РУХ В ВІДДІЛАХ У. Н. СОЮЗА.

ДЕСЛОДЖ, МО. Бр. св. О. Николая від. 225, повідомляє, що мітинґ відбудеть ся 17. вересня б. р. Всі члени мають на сей мітинґ прибути, бо є, важні справи до полагодженя. Котрий член не явить ся, заплатить 50 цнт. кари, а урядник $1.00. Будемо приймати нових членів до Братства і до У. Н. Союза. Н. Кузан, секр.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА. Тов. „Любов” від. 45 повідомляє всіх своїх членів, що слідуючий мітинґ відбудеть ся так як звичайно в другу неділю по першім, то є дня 10. вересня с. р. точно о годині 2-гій пополудни. Взиваєть ся всіх членів, аби конечно прибули всі як один, бо є дуже важні справи до полагодженя. М. Качмарчик, предс.; М. Рибак, писар; І. Целенський, скарбник.

ОБУРН, Н. Й. Тов. „Запорожська Січ” від. 283, повідомляє своїх членів, що триквартальні збори відбудуть ся дня 10. вересня с. р. точно о годині 2-гій пополудни. Обовязком кождого члена бути присутним, як також вирівнати свої довги. Тов. „Запорожська Січ” принимає членів до Тов. без вступного, а до У. Н. Союза після статута. Кождий член повинен привести нового члена, щоби збільшити наше Товариство і У. Н. Союз. — В. Борачок, кошовий; З. Бурочка, кас.; І. Малиса, секр.

ПІТСБУРГ, ПА. Отсим повідомляєть ся членів Тов. ім. Івана Франка, від. 53, що слідуючий мітинґ відбудеть ся 10. вересня с. р., о 2-гій годині пополудни, в гали п. Т. Кульчицького при Кабойт вей. Кождий член мусить явити ся, бо будуть до порішеня дуже важні справи як запомога для хорих членів, принятє суспендованих членів і приниманє нових членів до нашого Товариства і до У. Н. Союза після статута. Д. Вантух, секр.

ПОДЯКА.

Я, Зофія Кучмій, вдова оставша ся з чотирома діточками, складаю сердечну подяку У. Н. Союзови за виплату посмертного по моїм мужу бл. п. Николї Кучмію, в сумі 500 долярів, котрі мені богато помогли в моїй біді, яка мене по небіщику окружила зі всіх сторін. Дякую також Хвальному Братству св. Йосафата, від. 217 У. Н. Союза, і тим своякам та знакомим, котрі взяли участь у похороні і відпровадили свого помершого брата на місце вічного спочинку. Дякую щиро за те, що чесні товариші покійного зложили для мене 50 долярів і подарували тих 50 долярів, котрі небіщик був довжний до каси Братства. Честь вам, Урядники У. Н. Союза, честь і слава нашій славній орґанізації, і честь всім Вп. Членам Братства св. Йосафата в Рочестер. Брати і Сестри! Вступайте до У. Н. Союза, бо там найдете захист і поратунок на случай чорної години. Розвивайте ся, рочестерські Українці, і памятайте, що нігде не найдете такої щирої опіки, як у Братстві св. Йосафата, котре істнує вже 8 літ, має найбільше число членів і гарну готівку в касі.

Остаю з високим поважанєм

Зофія Кучмій, вдова

Памяти І. Франка.

Петроградська газета „Рѣчь” містить посмертну згадку про Івана Франка, котру тут подаємо в українськім перекладі без ніяких змін:

Дня 28. мая нов. ст. помер у Львові визначний артист українського слова І. Франко. Яко поет, занимає він безперечно перше місце в українській поезії після Шевченківського періоду (собливо популярні збірники „З вершин і низин” (1887 р.), „Зівяле листе” (1893 р.), „Semper tiro” (1906 р.). Яко белетрист стоїть він в перших рядах реалістичної школи, котра не клонить ся до крайности натуралізму. (Збірник оповідань з житя робучого люду „В поті чола” є також в російськім перекладі). А разом з тим він вписав своє імя в історію української культури і яко критик і історик літератури, публіцист і журналіст, учений і політик, редактор і довголітний провідник визначнійших українських журналів.

Спис його літературних праць, виданий в 25-літний ювилей його літературної діяльности (в 1898 р.) представляє цілий том. Через много років Франко був одним з провідників галицько-української радикальної партії. В короткій замітці неможливо дати цілий огляд, хоч би навіть побіжно, того надзвичайно ріжностороннього, кипячого і блистячого житя. Його артистичній творчости ми присьвятимо осібну статю..

Родив ся І. Франко в 1856 р. в селі Нагуєвичах, дрогобицького повіту, в убогій селянській сімї. В університеті (львівськім), куди він вписав ся в 1875 р., Франко вступив до москвофільського кружка, в органі котрого „Другъ” ще 1874 р. поміщував свої перші вірші. Перші його літературні твори були написані тим неможливим „язычіємъ”, котре в галицьких москвофільських кругах уважаєть ся за російську мову, яка заглушувала всі проблески таланту. Під впливом Драгоманова Франко і його товариш Павлик звернули ся скоро до народної мови. Наверненя молодих „москвофілів” до сили рідної мови Драгоманів діждав ся, познакомивши їх з демократичною артистичною російською літературою. Є се знаменитий факт в історії національного розвитку українства в Галичині... Ще в студентських часах прийшло ся Франкови підпасти політичним переслідуваням і перенести весь тягар австрійсько-польського режіму в Галичині. Тричі він сидів в тюрмі. Політичні переслідуваня, напружена літературна праця, часто задля куска хліба, перепиняли наукову роботу.

Для зарібку Франко свого часу працював богато в польських газетах. Але після звісної його статі „Поет зради” (про Міцкевича) двері польських редакцій для нього раз на все замкнули ся. Щойно в 1897 р. Франко зладив знамениту докторську працю і прочитав вступну лекцію у львівськім університеті. Факультет вибрав Франка доцентом на катедру української літератури, але намісник Галичини ґр. Бадені не потвердив вибору, на тій основі, що нововибраний „три рази сидів в тюрмі”... Ся невдача відбила ся дуже тяжко на письменнику... В 1897 р. „Товариство імени Шевченка” вибрало Франка редактором „Літературно-Наукового Вістника”.

По 10-ти лїтах, в 1908 р., тяжка недуга (проґресивний паралїж) зломила міцний дух письменника. Але ще 8 літ він „не піддавав ся”... Пишучому сї рядки судило ся вперше стрінути письменника літом 1912 р. у Львові і опісля прожити з ним кілька днів в однім селі в Карпатах... Без глибокого схвильованя годі було глядїти на нього. Недуга обезвладнила його руки так, що він сторінки книжки міг перевертати лише ліктем... Се не дало йому змоги віддати ся любій розривці — ловлі риб руками в печерах бистрих гірських рік. За те цілими днями босий в товаристві свого сина Тараса*) (нині вже також покійного) він лазив по горах, збираючи грибы. Кілька разів я ділив з ним ті прогульки. З серіозним видом він говорив мені, що чув „голос” — ходити щоденно босому за грибами — „тоді полекшає на руки”... Дивним дивом у зломанім поеті скупляли ся болючі, блудні гадки і увленя з напруженою духовою діяльностию. Розмова з ним давала глибоку осолоду. Менї не лучало ся стрічати такого безпосередного чутя природи, такої органічної близкости до її сили, такої синівської любови до неї... Його мова була обильна в тонкі літературні оцінки нових письменників і визначала ся остротою та глибиною гадки. Того літа письменник переводив і поясняв Гезіода**)... І важко в круг його думок вдирало ся деколи маячінє. Так примірoм він жалував ся менї на те, що „чорти” перешкаджають йому працювати для самостійної творчости. „Хочу написати оповіданє, та лише заберу ся писати, а вони підхоплять мої думки, кричать, шумлять, не дають спокою. Мушу якось дурити чортів: одно думати, а друге писати”.. А впарі з тим з кождої нори його душі ринув надзвичайний дар, блестячий талант. Память у нього була на прочуд дивна. По році я знова стрінув ся з ним в червни на якихось товариських сходинах у Львові. Підходячи до нього, я взяв його за лікоть. (Так поздоровляли ся з ним: руки він не міг подати). Поет глянув на мене і відразу пізнав: „А, Могилянський,— вторік ми з вами жили в Криворівні”... Сьвідомість його відтак цілком прояснила ся, блудні уяви раз на все щезли. Він похвалив ся менї, що добре спить і працює. Правда, кілька днів передтим на перших товариських сходинах з приводу його 40-літного літературного ювилею він виголосив промову, в котрій дивував ся, пощо задумали сьвяткувати його 40-літний ювилей? „Бог дасть — доживу до 50-літного ювилею, то напишу таке, що всьо доси написане видасть ся маленьким і непотрібним”... Ювилейне торжество було устроєне радикальною партією. Се не шкодило ювилятови, по промові одного з членів комітету сьвята д-ра Т., заявити: „Відомо, що я виступив з радикальної партії тому, що й д. Т. — радикал”...

Пізнійші ювилейні сьвята відбували ся в часї моєї присутности. Про них, як також про студентський зїзд, в котрім Франко брав живійшу участь, я тоді писав в „Рѣчи”. В моїй памяти стоїть ярко останний акт сьвят: пошана, устроєна студентами при кінци зїзду. Богато було горячих, молодих, щирих привітів. Коли ювилят відповідав на привіти, молодїж засипала його цілою масою рож. Збентежившись від несподіванки і збираючи прекрасні цьвіти, поет усьміхнув ся і сказав менї просто і без гордости: „Ось яка непрактична молодїж! Щоби було — отсї гроші віддати на Рідну Школу”... Від його „практичности” повіяло на мене незвичайною простотою і величностию духа...

Свою величну епічну поему „Мойсей” (1905 р.) поет закінчив образом, котрий як не мож ліпше підходить до того, що проходило перед його погасаючими очима:

„І підуть води в безвість віків
Новні туги і жаху
Простувать в ході духовий шлях
І вмирати на шляху”.

Що одначе не приобіцяла би „безвість віків” українському народови, поет міг, подібно як Мойсей, сказати свому рідному народови:

...„Як би ти знав,
Чого в серці тім повно!
Як би ти знав, як люблю я тебе,
Як люблю невимовно!
Я-ж весь вік свій, весь труд тобі дав
У незломнім завзятю, —
Підеш ти у мандрівку столїть
З мого духа печатю”...

Нехай же буде мир натерпівшому ся поетови і великому синови українського народу! Великий тягар праці підняв він на свої сильні плечі, і „вічна память” у вдячних серцях народу йому забезпечена..

Мих. Могилянський.

*) Тарас був його літературним секретарем, що віддав всі свої сили недужому батькови. — (Зам. автора).

**) Гезіод — один з найстарших грецьких поетів, що жив у VIII. століттю перед Христом. — (Зам. „Свободи”).

ІСТОРІЯ ДОВГОГО ЖИТЯ БОЛГАРІВ.

60-літний пітсбурщанин здоровий і молодий.

БОЛГАРСЬКА ТАЄМНИЦЯ.

Його порада для старих і молодих принята ся в Америці.

В червни, 1914 Ґ. Ґ. фон Шлїков, 10 Ліберти Евеню, Пітсбурґ, Па., був загально знаною особою на улицях Пітсбурґа. Він носив ручну валїзку, а як входив до канцелярій в тій найбільшій промисловій части, дивували ся люди його звинности кроків, ясности очий і надзвичайній красці лиця. Безперечно він був 60-літним мущиною а його сила і здоровий вигляд казали припускати, що він мав около 45 лїт.

В тих днях місія фон Шлїкова була прикра. Він пробував говорити стрічаючим одиницям, що наколи вони підуть за його радою, вони будуть довго жити і живучи так, зазнають роскоший здорового житя. Він подибував поміж своїми численними приятелями в бізнесовім сьвіті слухачів, що переймали ся його ідеєю. Вони знали його. Вони бачили переворот в його фізичнім положеню. Вони думали, що наколи фон Шлїков відкрив таємницю житя, так се є гідним того, щоби вони самі се спробували. Тому вони слухали.

Зі своєї валїзки витяг фон Шлїкоф скринку. Він пригортав її сердечно. Се була його таємниця. Він поручив її своїм приятелям для їх власного добра. Се був фон Шлїкова Чудовий Болгарський Кровний Чай.

Добродій фон Шлїков пізнав таємницю і спосіб вироблюваня Чудового Болгарського Кровного Чаю 15 лїт тому. Се стало ся тоді, коли він був хорий, мав зіпсуту кров, ревматизм і болї жолудка. Се було, ще перед тим, нїм він звернув більшу увагу на своє здоровлє. Одного дня прийшов до него його приятель, Борис Мароков, старий Болгарин і сказав:

„Добродію фон Шлїков, чому Ви хорі? Наколи пійдете за моєю радою, будете завтра на ногах і ніколи не знайдете ся знова в такім положеню". Сей Болгарин мав 96 лїт і був гарним представителем своїх довго живучих родимців. Він дав фон Шлїкови 14 частин, включаючи в се листки, кору, цьвіти, корінцї, зїля, насіня, ростини і ягоди. Він показав фон Шлїкови, як се мішати і подав йому чарку горячого чаю. Фон Шлїков виздоровів в сій хвилї. Слїдуючого дня чув ся иншим чоловіком. Він розвеселив ся. Зробив собі ще одну чарку і почав вкоротцї приходити до сили. Вернув знова до праці веселий і черствий, і став ся подивом для своїх приятелів. Він набув від Марокова таємницю виробльованя чаю і почув в собі післанництво помагати другим. Вилїчив зовсїм свого хорого сина. Поратував здоровлє своїй хорій женї. Порозсилав многим сусідам, а вони все приходили до него знова. Вкоротцї його приятелї переконали ся, що він дає їм найліпшу якість чаю. Фон Шлїков посьвятив свій час робленю чаю і наколи приятелї порадили йому виробляти його на продаж, він вкінци так зробив.

Тільки заслуга і наслідки можуть доповнити се, що Болгарський Кровний Чай зробив за послїдних 26 місяців. Нині уживає його поверх 300,000 людий. Вони хвалять се средство в листах і поручають його устно.

Наколи Ви є хорі, або наколи хочете чути ся добре, замовте собі пачку сего чаю і аж тоді будете знали, що се є правдиве здоровлє, коли його зужиєте.

Ніодин лік не надає ся так, як фон Шлїкова Правдивий, Чудовий, Болгарський Кровний Чай. Сї коштовні зїля в Вашій пачці вистарчують Вам на пять місяців.

1500 дякує за здоровлє і силу.

Тут є заприсяжене сьвідоцтво, щоби Вас переконати. В нїм говорить ся не о однім, але о 15 сот відбирателях, які надіслали свої листи з подякою за лучше здоровлє і ново найдене щастє.

ЗАПРИСЯЖЕНЕ ЗІЗНАНЄ.

СТЕЙТ ПЕНСИЛЬВЕНІЯ,
ПОВІТ АЛЛЕҐЕНИ.
СС.

Від жовтня послїдного року Марвел Продукс Ко., 316 Ліберти Евеню, Пітсбурґ, Па., отримала поверх 1500 листів від сталих відбирателїв фон Шлїкова Чудового Болгарського Кровного Чаю, в яких вони признають ся, що їх здоровлє поправило ся, що їх давна хороба вилїчена і вони ніяк не можуть обійти ся в дома без сего надзвичайно природного ліку. Я сам пю сей чай правильно і особисто знаю сотки тих, що його уживають. Я посьвідчаю також, що фон Шлїкова Чудовий Болгарський Кровний Чай уживають десятки тисячів мущин, женщин і дїтий, і що його висилає ся пакунковою почтою до богато тисячів в Злучених Державах, Канадї і цїлім сьвітї; а також, що його цінять відбирателї, які дякують йому в листах, відновляючи свої замовленя.

ЧАРЛС Ф. АЙХАРД,
234 Лїгай Евеню, Пітсбурґ, Па.

Заприсяжено і підписано передімною сего 9-го дня в марті, 1916.

(ПЕЧАТЬ) ІВАН Ф. СВІНЕЙ,
публичний нотар.

(Моє урядованє кінчить ся 21. січня 1917).

$1.00 пачка вистарчить на пять місяців.

Як його дістати.

Ви можете його купити тільки впрост через почту. Зїля будуть сьвіжі і чисті. Вишліть один долар готівкою або в стемпсах, через почтовий або експресовий моні ордер. Замовте собі сейчас велику родинну пачку. Ми розсилаємо сейчас по цїлих Злуч. Державах і Канадї. Пишіть виразно на коверті і подайте свою точну адресу. Адресуйте так: Marvel Products Co., 29 Marvel Bldg., Third and Liberty Ave., Pittsburgh, Pa.

УВАГА: Наколи хочете отримати пересилку зареджістровану, зашліть 10 цнт. більше.